

1. BROLIUKAS

Iš ryto viskas atrodo kitaip, liepžiedėli.

Aš matau tave. Matau, kaip nuo tavęs atplyšta plonytė vaikiško miego luobelė; esi mergytė. Vaikas, pažįstantis tik dieną, bet štai nubudęs ne laiku.

Tau nereikia šito matyti. Viskas ne taip, kaip galvoji. O ką tu galvoji?.. Ką matai?..

Aš matau tave. Kaip žiūri į tą, kuris mamos rankose. Kas čia vyksta?.. Kodėl ji žaidžia su vandeniu?.. O jos veidas, iš viršaus apšviestas mūsų nutupėtos lempos?.. Tos lempos šviesos instinktyviai nemėgsti, ji ryški ir negailestinga, viską bjauriai apnuogina, nepalieka viltingų šešėlių. Visada prašai mamos, kad ją išjungtų, kad degtų tiktai mažytė it pienė stalinė lempelė.

Bet šiąnakt juk negali paprašyti, negali išsiduoti, kad viską matai.

Mamos veidas atrodo tarytum numiręs (na ir kas, jis dažnai toks!). Tą veidą junti. Jis nemiręs, jis labai pavargęs.

Seniai jau; tik plonytė gyvybės versmelė prasimuša iš gelmės, suvirpindama lūpų kamputį, kaktą, šnerves.

Kas čia nutiko?..

Aš matau tave, liepžiedėli. Trokštu, kad tu nematytum, kuo ilgiau nesuprastum. Kad tą, kuris yra jos rankose, pridengtų migla. Gal todėl žvelgi į jį užsimiegojusiomis akimis ir vis dar neatpažįsti. Aš tau pasakysiu, kodėl. Todėl, kad *jis ir yra neatpažįstamas*. Visai ne toks, koks tylutėliai žaisdavo po stalu išigrūdęs į burną tris kapeikas, atsimeni, kaip juokingai moneta jam išpūsdavo žandą?..

Dabar paklausk: jis daugiau nebežais. Nesekios iš pasokos įkyriai zirzdamas. Nuo šiol tau nebereikės saugoti, kad neįsiropštų į šuns būdą, nebereikės jam atiduoti savo pirštinių, dalintis paskutiniu cukraus gabalėliu.

Tau keista, kad mama jį maudo dabar, kai visi miega? Juk rytoj ne sekmadienis, rytoj paprasta diena ir laukia ankstyvi darbai. Kodėl jos plonytės, šviesos kiaurai veriamos šnervės vis išsiplečia lyg naktinio drugio sparnai?

Tai todėl, liepžiedėli, kad jis toks nepaklusnus. Jis kaip lėlė, kurią pati turi lankstyti, įsivaizduodama, kad ji gyva. Mama mazgoja jį taip, lyg jis būtų pavirtęs kažkuo ypatingu. Todėl tu jo iš karto neatpažinai.

Vanduo švelniai teškena, tarsi bijotų tave pažadinti. Virš lempos apšviesto stalo tvyro prausynų rūkas. Stalas didžiulis ir apvalus. Tu jau beveik išaugai iš mažumo, tokio patogaus žaisti po stalu, o jis – jau nebeišaugs.

Ji vis prausia, vanduo vis garuoja. Atrodo, kad kažkas labai negeras sustabdė laiką ir mama amžiams sustingo, palenkusi virš vonelės galvą su rusva skarele, kuri taip standžiai aptempia jos kaukolę, jog ši atrodo visai plika ir žvilga tarsi didžiulė elektros lemputė. Ar nuo šiol tau amžinai teks į juos žiūrėti? Nebijok. Laikas pajudės, vos tik užsimerksi ir mintyse atsispirsi nuo liepto, kaip vasarą, kai šoki į upę.

Aš matau tave. Užudžiu drėgnus nuo prakaito vaiko plaukus. Man taip tavęs gaila! Trokštu užburti, apgauti tave, sugražinti atgal į sapną. Bet negaliu. Liepžiedėli, dabar ji paties ant stalo rankšluostį, tavo mėgiamiausiąjį, į kurį subėgusios visos vasaros spalvos. Perleidai jį broliukui, kai šis atsirado, dėl to rankšluosčio iš pradžių jo nekentei. O kaip tau dabar gaila savo gobšumo!.. Atiduotum šimtą tokių rankšluosčių, kad tik viskas būtų kaip seniau. Bet mama tuoj iškels broliuką iš skardinės vonelės, vanduo nuo jo varvės kaip nuo aguročio (šitoje vonelėje plauna ir aguročius). Mama jį iškelia, akimirka nebematai jos veido. Jos kūną keistai supurto, ir tas purtulys pereina į tave kaip vėjas pereina medžiais. Tau nereikia nieko suprasti. Esi šakelė, virpanti su visu medžiu. Tai ypatingas vėjas, nuo šiol visada jį pažinsi: jis padvelkia, kai iš tavęs atima mylimąjį. Jo vietoje atsiveria skylė; baisi skylė baisiems vėjams.

O dabar užsimerk, užsimerk – –

Čia negalima žaisti. Girdi, kaip tylu? Tvardykis. Nors pilve ir kutena išdykusi smilga, cit. Junti, kad Bembis, paslaptinęsis tavo draugas, taip pat kažkur čia. Laukia, kol jį pastebėsi. Beveik girdi, kaip mirksi, pasislėpęs tarp žmonių, kaip krusčioja jo uodegėlės stimburys. Žmonių daug, jų veidai sutrikę ir niūrūs, rankos sunertos, stovi visi ir tyli.

Jie žiūri į iškeltą broliuką, dėl jo čia susirinko.

O broliukas neatsimerkia.

Jis netgi nemiega. Tą žino tik Bembis.

Broliukas guli ant stalo apkrautas gėlėmis, medinėje lovelėje be kojų. Tai toks suaugusiųjų žaidimas, kurį jie žaidžia nieko tau nepaaiškinę, vis pavydami šalin, kaip per mažą ką nors suprasti. Norėtum užlipti pas broliuką, apžiūrėti jo naują švarkelį, juodus karolius, užnertus ant rankų, norėtum įkišti pirštą jam į nosį. Jis tikrai neišvertų ir sujudėtų. Bet kad taip aukštai, nepasieksi. Kada jį nukels? Kada pasibaigs šitas nuobodus, nesuprantamas žaidimas? Norėtum paklausti mamos, bet ji visai pamiršo, kad tave turi, o ir tėtuko nuo vakar ryto nematyti. Sako, jo motociklas šįryt stovėjo prie aludės.

Visi tave užmiršo, stovi kambaryje neprasisagsčiusi paltuko ir lauki, kas čia toliau bus. Tas paltukas tau labai patinka, tokį pat turi ir broliukas, mama jums persiuovo iš savojo, rudo kaip šokoladas su trupučiu uogų raudonio. Brolio paltelyje yra trys juodos sagos, o tavajame – penkios sidabrinės. Penkios sidabrinės pilnatys, švytinčios žiemos prieblandoje. Tai jos kaltos, kad nenori nusivilkti

paltelio nei namie, nei svečiuose, ir netgi vasarą žadi jį vilkėti. Tavo kumštinėje pirštinėje yra po kaštoną, kuriuos radai dar prieš sniegą. Tie kaštonai tokie bembiški, kad net kutulys ima. Jie vos laikosi nenutraukę tau pirštinių, taip jiems magą pašokinėti po kambarį.

Bembi Bembi!..

Jis krusteli tolimiausiame kambario kampe, už juodų kojų tvoros. Iš pradžių suspindi jo kaštoniška akis, mirkтели ilgos švelnios blakstienos, tada kyšteli ir snukutis, pūkuotas, geltonas kaip pyragas. Bembis vėl mirkтели ir nusišypso: *Mesk!..*

Nebeišveri. Nusitrauki pirštines ir paleidi kaštonus vieną po kito lyg kokias milžiniškas akis. Jie sudunksi į lentines grindis ir vartydamiesi nurieda į šalis. Bembis juokiasi ir trypia iš smagumo. Žmonės atgyja, sukruta, dairosi, tarsi tik to ir laukę. Mažintienė griebia tave už alkūnės ir išsitempia į kiemą. Taip juokiesi, kad net žviegi. Lauke vien sniegas. Vyras rūko gonkose, jiems iš burnų kaip smakams virsta smirdintys dūmai. Tu taip juokiesi, kad net Bembis, atsekęs iš paskos, surimtėja, sako: *Viskas, viskas.*

Ne viskas, ne viskas.

– Išveskit tą vaiką, jam čia ne vieta.

– Kas ją čia įleido?

– Ar mama tau neliepė būti namie?

Bet mama neliepė, ji į tave net nepasižiūrėjo. Šįryt gali daryti, ką nori, būti, kur nori.

– Eikš pas Jadziūnę, krautuvėn. Jadz, duok jai ką nors, kad neverktų.

Tau taip juokinga, net tas saldainis, šleikščiai saldi Kregždutė.

Bembi Bembi, kur tu.

Aš čia, nežliumbk.

Man atrodo, kad aš nebe aš, o sauja smulkių trupinėlių.

Bembi, eikim iš čia.

– Vyrai, jau išneša, imkit, kas galit, gėles!..

Bembi, ar eisi su manimi.

Jis linksi, iškėlęs smailų snukutį, karmo ausimis, šypčioja.

– Vaikeli, kur tu? Negalima, te dar saldainį, ojęzau, visa išsiterlinus, duokš, išvalysiu.

– Jadziūne, aš tik pažiūrėsiu per langą.

– O ko ten žiūrėt?

– Ten mano broliukas.

– Duokš, atsegsiu paltelį.

Nelieskit sągų, čia mano penkios širdys ir visos jos plyšta.

Ar tiesa, kad jį užkas į žemę.

– Tai nors kepurę nusiimk.

Bembi, ar gali taip būti.

– Teta Jadziūne, pasakykit jiems, kad neužkastų, pasakykit, kad neužkastų.

– Vargšike, ką man su tavim daryti?..

Jeigu jie jį užkas, aš vis tiek atsikasiu.

Nueisiu į daržą ir atsikasiu.

Pirmiausia, Bembi, kad lėlė būtų panaši į mažą berniuką, jai reikia nukirpti plaukus.

Tada užmerkti akis, tai visai lengva, žiūrėk, tik paverti, ir pati užsimerkia. Pala, man taip patinka jos akys, žiūrėk, nežmoniškai žydros, kaip stiklo rutuliukai iš dichlofoso butelio. Tada imame batų dėžę, lėlei ji bus kaip tik.

O kur mes padėjom tą marlę iš stalčiaus? Suvyniokime lėlę. Ji, nenaudėlė, vis atsimerkia, bet kai paguldysim, nebegalės.

Suvyniojam, paguldom. Dėžę padėsime virtuvėje ant palangės, ji primena stalą, be to, čia tilps žvakė ir bus graudulingai gražu, kai ji švies lange. Visi matys, kad čia guli užsimerkęs berniukas.

Sunkiausia bus rasti gėlių ir degtukų. (Kaip gerai, kad mudu vieni ir galime žaisti, ką norim.)

Gėlė tebus alijošius antai vazone, jis nežydi, bet lapai gyvi, o dirbtinių mama negali pakęsti.

Degtukai ana ten ant krosnies, virš sklendės, tik kaip juos pasiekt? Aš net ant kėdės pasilipusi jų nepasieksiu. Tiek to, nešk šen žvakę, žiūrėsime į ją ir galvosim, kad dega.

Štai taip.

Sunerkim rankas ir liūdėkim.

Giedokime, melskimės, gaila berniuko.

Aš būsiu kunigas, o tu, Bembi, zakristijonas, kaip buvo, ar pameni, pas senelę Barbikę per Mišias.

Mums verkt nevalia, mudu šlakstome vandeniui, smilkom, žegnojam.

Netrypčiok, o žvakę numesi. Koks nekantrus. Aleliuja, kaip liūdna. (Alelijos – tai tokios baltos lelijos, kurias deda prie šonų vaikams.)

Zakristijone, paguoskime liūdinčius ir užkrimskime šermenų sausainiukų.

Ne šernų, o šermenų, ką aš žinau, ką tai reiškia.

Ką darom dabar?

Sugalvojau. Užkaskim berniuką.

Užkaskime jį ne po žemėm baisiom, bet po sniegu balčiausiu, su dėže, į rankas jam įduokime sausainėlių.

Kad pavasarį sniegui nutirpus atsibustų jįsai tarp žibučių, ir lauktų manęs ir tavęs su sausainiu rankutėje, atsimerkęs plačiai, aleliuja.

Tuoj tems, bet aš negaliu tavęs sulaikyti. Esi apimta už save stipresnės ugnies, ji gena tave, liepžiedėli. Tu tokia maža ir paklusni, sniegas tirpsta po kaliošėliais. Neši kartoninę dėžę nuo batų, o joje – miręs vaikelis, o ant paltelio liepsnoja penki kruvini mėnuliai. Gilyn, gilyn į mišką prie užšalusios Akmenos, tuo po sniegu įmigusiu vasaros taku, kurį moki atmintinai. Vienoje vietoje jis šakojasi, dešiniau prasideda kitas – žemyn, iki upelės. Nepaslysk, liepžiedėli, taip sakau tik iš didelio rūpesčio, nors matau, kad vos sieki kojomis sniegą. Ugnis taip iškėlus tave, kad nieko baisaus negali atsitikti.

Tu žinai, kur eini, tu tokia drąsi.

Norėčiau būti tokia drąsi, tokia pasišventusi.

Pirštinės liko namie, rankutės lyg zylės piršteliai tvirtai įsikirtusios į dėžę, raudonos nuo ugnies.

Vis gilyn į mišką, vis arčiau Akmenos. Bet ir čia girdėti, kaip po kaimą burzgia tėvo motociklas. Prunkščia ir kosti, ir trankosi kaip pasiutęs (man ramiau matyti tavo tėvo šešėlį virš visko, ką sumanei).

Šitą krantą pažįsti iš vasaros. Čia seklu, net tau galima maudytis, stebėti aštrias žuvelės, rudenį – kaip gluosnio lapeliai plaukia ir dingsta už posūkio. Čia didelės, kreivos ir plokščios akmenų galvos žymi krantus. Dabar krantas vos atpažįstamas, storai užklotas sniego duknom.

Kaip dega rankos, kai kasi sniegą; tą juntu aš, tu jau nebe. Nedidelė toji dėžė, vaikelis guli atsimerkęs ir žiūri į juoduojančius medžių griaučius, nors tikrai dar namie jam užspaudei akis. Negali taip palikt, reikia užspausti, bet pirštai tavęs nebeklauso.

Žinai ką, gulkim abu po sniegu, aš tavęs taip nepaliksiu –

Tik liepsna tau padeda išsikasti urvą sniege. Iškeli vaikelį iš dėžės ir užsikiši už paltelio, kad būtumėt tarsi vienas; viešpatėliau, kaip degina. Tu taip pavargai, taip nori miego, o sniegas šviečia prieblandoje kaip duknos balčiausios. Ir tėvo motociklas visai čia pat, kaip tada, kai gulėdama lovoj klausaisi, ar sugrižta. Sugrižta, liepžiedėli, sugrižta.

Bembi Bembi!..

Jis visada žino, kur tavęs ieškoti. Išnyra iš tirštėjančios prieblandos, vienintelis prisilietęs nenudegina. Padarai jam vietos šalia, jis gulasi į sniegą ir prikiša šiltą nosį tau prie skruosto.

O dabar mes užmigsim iki pavasario – –

– Ena! Eeee-na!

Iš kur čia tėtuko balsas, ir toji šviesa, nuliežusi tau veidą skaudžiu geltonu liežuviu.

– Ena! E-niii-ke!

Juk tai jo motociklas, kitame Akmenos krante, ant ke-liuko. Kas jam pasakė, kad tu čia? Ar jis žino, kad sniegas taip tvirtai laiko tave savo gniaužtuose, jog nebegali pajudėti? Tik galvoje dar yra neužšalusios vietos; ten sujuda sukruta, ir tu, prižadinta tėvo balso, mėgini atsišaukti. Bet tavo balsas užgniaužtas sniego, neprasimuša, neprasimuša – –

Liepžiedėli, ar tikrai neprasimuša, juk Bembis visą laiką alsavo tau į nosį, pamėgink dar sykį, pamėgink – –

Tėtukai!..

Tavo tėvas girtuoklis, jo širdis, kaip ir daugelio girtuoklių, turi nepaprastai gerą klausą. Jis išgirsta, pajunta. Žengia traiškydamas ledą, klupinėdamas tarp akmenų. Jis stiprus kaip lokys, suriaumoja lenkdamasis prie tavęs, vienu trūktelejimu ištraukia iš sniego kapo, o su tavimi ir vaikelį, kuris suledėjusiais pirštais įsikimba į tavo megztinį, ir nuneša judu iki motociklo. Tavo veidas šlapias nuo tėvo ašarų ir degtinės garų, kurie tumulais

virsta jam iš burnos; kokie jie geri, kaip nuo jų galvoj prastumdo ledai.

– Ką tu čia sugalvojai, durnike?..

– Tėtukai, neverk... Aš pabūsiu jums ir už broliuką, gerai?

Sakai daugiau mintyse negu lūpomis.

– Ką sakai?..

Tėtukas kiša ausį tau prie burnos, bet tu neturi jėgų pakartoti.

Tamsūs jūsų namai, iš tolo sunku suprasti, kur troba, o kur nakties juodumas, tik klevo griaučiai išsišakoję ir aiškūs. Tau gera juos pamatyti. Tėtukas taip arti, kad viską matai ir supranti tarytum per jį; tada nieks nebegąsdina, tada beveik ir neskauda.

Įsukate į kiemą, motociklo variklis urzgia ir purtosi. Pajunti, kaip po palteliu sumirksi lėlė.

Tą akimirką mama priemenėje įjungia lauko lempą, ir kiemas iki pusės nušvinta.